

Hoofdstuk 6

Aantekeningen lesmateriaal & reader

In de (hulpverlening) praktijk worden we soms geconfronteerd met mensen die moeilijk verbaal dingen kunnen aangeven. Er zijn mogelijkheden van non-verbale communicatie zoals aanrakingen. Echter, aanrakingen zijn ambigue: ze kunnen verschillende betekenissen hebben. Bovendien is lichamelijke aanraking 'besmet' door angst voor seksueel grensoverschrijdend gedrag. Dit brengt de vraag: wanneer is lichamelijke aanraking gepast en wanneer is het ongepast?

+ **Smalle** definitie van aanraking: lichamenlijk contact tussen twee personen met seksuele gerichtheid.

+ **Brede** definitie van aanraking: lichamenlijk contact waarbij lichaamsdelen elkaar raken (continue lijn, van zonder tot met seksuele gerichtheid). Potentiele soorten hiervan:

- Toevallige aanrakingen: onbedoeld
- Expressieve aanrakingen: hebben een uitdrukkingsbetekenis (BV: hand geven bij vertrek)
- Ondersteunende aanrakingen: langer en intensiever (BV: troosten bij verdriet, knuffel). Deze kunnen voorkomen in een professionele relatie.

Ethiek moet niet per se voorleggen wat therapeuten specifiek moeten doen, maar het moet hen via een model van ethische reflectie en moreel beraad zodanig ondersteunen dat ze zelf een oplossing kunnen vinden.

Morele intuïtie is een uitgangspunt van ethiek omdat er rijkdom zit in alle intuïties. In je intuïtie breng je waarden naar voren (denk aan contrastervaringen, morele verontwaardiging, etc.). Maar dit kan ook zorgen voor een blinde vlek. Iedereen heeft morele intuïtie, maar als die botsen kan je niet goed samenwerken. Ethische reflectie kan dan een oplossing bieden. Dit zijn gezindheids- en handelingsnormen van buitenaf.

Innerlijk en onmiddellijk aanvoelen en weten
van wat goed of waardevol is in een concrete situatie
vanuit ervaringen

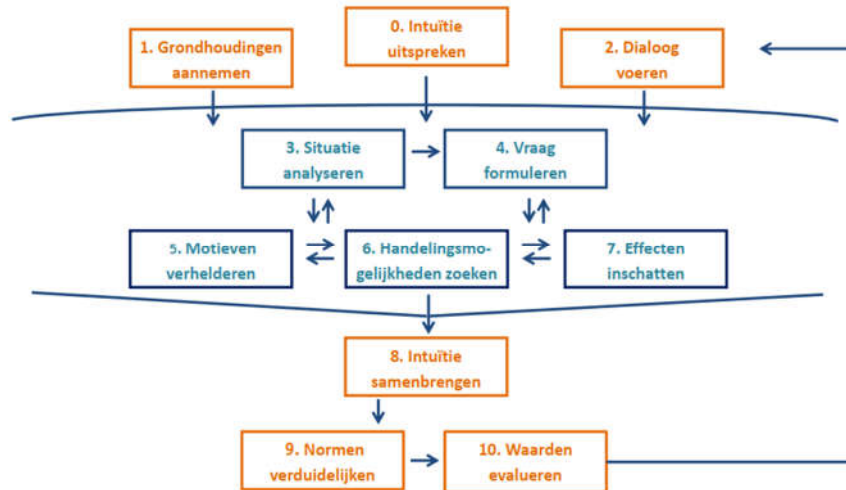
Morele intuïtie

Ethische reflectie

Kritische en methodologische reflectie
op morele intuïtie
vanuit ethisch model

Vroeger was er voornamelijk sprake van ethiek gebaseerd op deontologische deugden, waardoor mensen weinig moesten nadenken over wat wel/niet goed is. In die omstandigheden doen mensen niet dingen uit hun eigen overtuigingen, er is een grote kloof met de realiteit. We moeten leren zelfstandig over deze dingen ethische te reflecteren om de kloof te dichten via een ethisch model.

Volgens de theorie van de 'bronnen van moraliteit' in de christelijke ethiek zijn er drie bronnen van moraliteit, namelijk de intentie, het object en de omstandigheden. Deze drie elementen zijn constituerend voor het ethische gehalte van het menselijk handelen. Dit is toepasbaar op aanrakingen.

Er is dus geen sprake van consequentialisme in dit model: het doel heiligt de middelen niet! Alle drie elementen zijn belangrijk voor de evaluatie. Intentie geeft betekenis aan het handelen, dus ook hier moet naar gekeken worden. Intentie is echter nooit enkelvoudig zoals het model stelt, motieven zijn complex en meervoudig en potentieel een vermenging van goed en kwaad!

Vanuit ethisch perspectief kan gesteld worden dat wie de grootste macht heeft in de relatie ook de grootste verantwoordelijkheid voor die relatie draagt.

Bovenstaand: analyse-instrument. Een hulpverlener heeft bepaalde motieven en intenties en van daaruit handelingsmogelijkheden. Maar waren er ook andere handelingsmogelijkheden om dezelfde intenties te uiten en dezelfde doelen te bereiken? Wat zouden dan de effecten zijn? Dit is een circulair proces dat zowel de cliënt en hulpverlener betreft.

Een hulpverlenersrelatie is een spanningsveld tussen symmetrie en asymmetrie. Er is sprake van symmetrie omdat we gelijkwaardigheid willen beklemtonen in de relatie. Er is echter ook voor een groot deel sprake van asymmetrie, omdat de hulpverlener een professional is en de cliënt in een staat van incongruentie is en mogelijk ook (tijdelijk) afhankelijk is van de hulpverlener. De cliënt vertelt van alles over zichzelf en stelt zich kwetsbaar op, terwijl de hulpverlener zijn/haar eigen informatie privé kan houden.

Aanbeveling om om te gaan met de complexiteit van intentie en motieven:

- Morele integriteit: overeenstemming tussen handeling en waarden/normen
- Psychische integriteit: zelfkennis, zelfzorg en externe hulp

Aanbevelingen om om te gaan met de ambiguïteit van betekenissen van aanrakingen:

- Gepastheid van de handeling als middel tot doel
- Is er een alternatief zonder aanraking?
- Ondergrens: geen ernstige schade aan fysieke en psychische integriteit
- Behoedzaamheid bij aard van lichamelijke aanraking (lichaamsdelen met sociale, niet-uitdrukkelijk seksuele betekenis, rekening houdend met motieven, situatie en effecten)

Aanbevelingen om om te gaan met onduidelijkheid van beleving van aanraking:

- Prioriteit cliënt!
- Erkenning en voorrang van beleving cliënt op motief van hulpverlener (omwille van asymmetrie)
- Expliciete toestemming vragen

Het vragen van expliciete toestemming voor aanrakingen kan helpen bij het gepast te maken. In de wet patiëntenrechten staat dan ook dat een patiënt het recht heeft om geïnformeerd te worden en vrij toe te stemmen in iedere tussenkomst van de beroepsoefenaar. MAAR, kritiek: wat is de betekenis van vrijwilligheid in een asymmetrische relatie? Beter kan iemand spreken met de ander en voortdurend vrijwilligheid toetsen in verbale en non-verbale communicatie.

Situatie	Asymmetrie macht	Verantwoordelijkheid
Motieven	Complexiteit motieven	Integriteit
Handeling	Ambigüiteit betekenissen	Proportionaliteit
Effecten	Onduidelijkheid beleving	Prioriteit cliënt

Werkblad analyse:

